

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 271/2019-41

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 23. januára 2020 v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, zo sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a zo sudcu Petra Molnára prerokoval prijatú ústavnú sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpeného Advokátskou kanceláriou Tomáš Petko s. r. o., Drotárska cesta 7, Bratislava, v mene ktorej koná advokát JUDr. Tomáš Petko, PhD., vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 19 ods. 2, čl. 41 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 21 CoE 103/2019-142 zo 14. mája 2019 a takto

r o z h o d o l :

1. Krajský súd v Bratislave uznesením č. k. 21 CoE 103/2019-142 zo 14. mája 2019 p o r u š i l základné práva [REDACTED] podľa čl. 19 ods. 2, čl. 41 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave č. k. 21 CoE 103/2019-142 zo 14. mája 2019 z r u š u j e a v e c v r a c i a Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.

3. [REDAKOVANÉ] priznáva náhradu trov právneho zastúpenia v sume 415,51 € (slovom štyristopäťnásť eur a päťdesiatjeden centov), ktorú je Krajský súd v Bratislave p o v i n n ý vyplatiť na účet Advokátskej kancelárie Tomáš Petko s. r. o., Drotárska cesta 7, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav veci a sťažnostná argumentácia

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 15. júla 2019 doručená ústavná sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namietal porušenie základných práv podľa čl. 19 ods. 2, čl. 41 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) uznesením Okresného súdu Bratislava II (ďalej len „okresný súd“) č. k. 47 Em 5/2018-69 z 25. septembra 2018 (ďalej aj „uznesenie okresného súdu“) a uznesením Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) č. k. 21 CoE 103/2019-142 zo 14. mája 2019 (ďalej aj „uznesenie krajského súdu“ alebo spolu s uznesením okresného súdu ďalej aj „napadnuté uznesenia“).

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti vyplýva, že okresný súd vo veci úpravy rodičovských práv a povinností k maloletej dcére sťažovateľa rozhodol rozsudkom sp. zn. 28 P 194/2013 z 21. februára 2018 (ďalej len „rozsudok o úprave práv a povinností“) tak, že sťažovateľ (otec, pozn.) je oprávnený stretávať sa s maloletou „... po dobu prvých piatich mesiacov formou asistovaných stretnutí za prítomnosti odborného pracovníka príslušného zariadenia v Krízovom stredisku Dúha...“

Matka je povinná zabezpečiť účasť maloletého dieťaťa na stretnutiach v čase a mieste, ktoré si určí Krízové stredisko Dúha.

Následne po uplynutí piatich mesiacov je otec oprávnený stretávať sa s maloletou každý týždeň v utorok od 15:00 do 19:00 hod. a každý nepárny víkend od piatka od 15:00 do nedele do 19:00 hod.

Tento rozsudok je vykonateľný doručením (dňa 24. 5. 2018)“.

Podľa slov sťažovateľa keďže napriek právoplatnému a vykonateľnému rozsudku o úprave práv a povinností matka maloletej naďalej neumožňovala sťažovateľovi styk s maloletou, podal sťažovateľ na okresnom súde návrh na výkon rozhodnutia. Sťažovateľ uviedol, že pred podaním návrhu na výkon rozhodnutia neúspešne vyzval na plnenie v zmysle rozsudku o úprave práv a povinností matku maloletej aj Krízové stredisko Dúha.

3. Okresný súd rozhodol uznesením tak, že konanie o výkon rozhodnutia zastavil, čo odôvodnil tým, že po podaní návrhu na výkon rozhodnutia nastala okolnosť, ktorá spôsobila zánik povinnosti uloženej rozsudkom o úprave práv a povinností. Za takúto okolnosť označil okresný súd rozsudok okresného súdu č. k. 61 P 71/2013-1277 z 21. marca 2018 (ďalej aj „rozsudok o rozvode“), ktorým bolo manželstvo sťažovateľa a matky maloletej rozvedené. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti uviedol, že „*Ku dňu podania tejto sťažnosti je právoplatný výrok o rozvode manželstva (právoplatnosť dňa 3. 7. 2018), výrok o styku sťažovateľa s maloletou právoplatný nie je.*“.

4. Proti uzneseniu okresného súdu o zastavení konania o výkon rozhodnutia podal sťažovateľ odvolanie, o ktorom krajský súd rozhodol napadnutým uznesením tak, že uznesenie okresného súdu potvrdil. Sťažovateľ v podanom odvolaní argumentoval, že právny poriadok neustanovuje, že súd by mal rozhodovať o úprave rodičovských práv v dvoch kategóriách – do rozvodu a po rozvode, a zároveň, že rozsudok o úprave práv a povinností nestanovil časové obmedzenie výroku o zverení do osobnej starostlivosti alebo výroku o styku sťažovateľa s maloletou.

5. Sťažovateľ tvrdí, že napadnutými uzneseniami boli porušené jeho ústavnou sťažnosťou označené základné práva, pretože okresný súd aj krajský súd «... nesprávne právne posúdili okolnosti návrhu na výkon rozhodnutia. Oba súdy v podstate zhodne skonštatovali, že každé rozhodnutie o úprave práv a povinností rodičov k maloletým deťom podľa § 36 ZR sa ruší rozhodnutím o rozvode manželov... Svoje posúdenie opreli o argumentáciu analógiou legis, v zmysle ktorej ak právna úprava § 24 ods. 1 ZR ustanovuje, že v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode... tak potom akékoľvek iné konanie o úprave práv a povinností rodičov k maloletým deťom musí byť časovo ohraničené na čas „do rozvodu“. Obdobne súdy argumentovali aj použitím ustanovenia § 100 CMP.».

Sťažovateľ zásadne nesúhlasí s odôvodnením okresného súdu, ktorý vyslovil, že maloletá sa v danej situácii (keď je právoplatný iba výrok o rozvode a výkon skoršieho právoplatného výroku o úprave práv a povinností nie je možné nariadiť) nachádza v „právnom vákuu“. Sťažovateľ vo vzťahu k tejto argumentácii uviedol: „Takýto prípad však nesmie za žiadnych okolností nastať a súd je povinný konať vždy v najlepšom záujme maloletých detí... V neposlednom rade by takýmto konaním porušil jednu zo základných zásad... zásadu zákazu denegatio iustitiae.“

6. V závere sťažovateľ uplatnil požiadavku primeraného finančného zadostučinenia v sume 25 000 €, ktorú odôvodnil najmä šesť rokov trvajúcou právnou neistotou, ako aj nemožnosťou stykať sa s maloletou dcérou.

Sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd rozhodol o jeho ústavnej sťažnosti nálezom:

„1) Okresný súd Bratislava II Uznesením č. k. 47Em/5/2018-69 zo dňa 25. 9. 2018 porušil právo sťažovateľa priznané v článku 19 odsek 2 Ústavy... porušil právo sťažovateľa priznané v článku 41 odsek 4 Ústavy... porušil právo sťažovateľa priznané v článku 46 odsek 1 Ústavy...

2) Krajský súd v Bratislave Uznesením č. k. 21CoE/103/2019-142 zo dňa 14. 5. 2019 porušil právo sťažovateľa priznané v článku 19 odsek 2 Ústavy... porušil právo sťažovateľa priznané v článku 41 odsek 4 Ústavy... porušil právo sťažovateľa priznané v článku 46 odsek 1 Ústavy...

3) *Uznesenie Okresného súdu Bratislava II č. k. 47Em/5/2018-69 zo dňa 25. 9. 2018 a Uznesenie Krajského súdu v Bratislave č. k. 21CoE/103/2019-142 zo dňa 14. 5. 2019 zrušuje a vracia vec na ďalšie konanie.*

4) *Ústavný súd priznáva sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie vo výške 25.000,- €...*

5) *Okresný súd Bratislava II a Krajský súd v Bratislave sú spoločne a nerozdielne povinní uhradiť sťažovateľovi trovy konania...“*

7. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa predbežne prerokoval a uznesením č. k. II. ÚS 271/2019-13 z 2. októbra 2019 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie v časti namietajúcej uznesenie krajského súdu.

Ústavnú sťažnosť v časti smerujúcej proti uzneseniu okresného súdu č. k. 47 Em 5/2018-69 z 25. septembra 2018 odmietol z dôvodu nedostatku právomoci ústavného súdu podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde.

II.

Vyjadrenie zúčastnenej osoby, odporcu a replika sťažovateľa

8. Ústavný súd podľa § 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde predložil prijatú ústavnú sťažnosť účastníkom konania a zúčastnenej osobe na vyjadrenie a podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde účastníkov konania vyzval na oznámenie, či v prejednávanej veci súhlasia s upustením od ústneho pojednávania.

Účastníci konania pred ústavným súdom vo svojich vyjadreniach doručených ústavnému súdu súhlasili s prerokovaním podanej ústavnej sťažnosti bez nariadenia ústneho pojednávania.

9. Predseda krajského súdu doručil 28. októbra 2019 vyjadrenie k ústavnej sťažnosti, v ktorom uviedol, že sa nestotožňuje s dôvodnosťou podanej ústavnej sťažnosti. Predseda krajského súdu odkázal na vyjadrenie predsedníčky senátu 21 CoE, z ktorého vyplýva,

že krajský súd potvrdil uznesenie okresného súdu o zastavení konania o výkone rozhodnutia jednak z dôvodu, že výrok o rozvode manželstva nadobudol právoplatnosť (č. k. 61 P 71/2013-1277 z 21. marca 2018, t. j. právoplatnosťou výroku o rozvode 3. júla 2018), a jednak z dôvodu, že výkon rozhodnutia v podobe asistovaného styku sťažovateľa s dcérou nie je možné uskutočniť tak, ako bol stanovený v rozsudku o úprave rodičovských práv a povinností z dôvodu, že Krízové stredisko Dúha nedisponuje potrebnou akreditáciou.

10. Zúčastnená osoba v konaní pred ústavným súdom, teda matka maloletej prostredníctvom svojho právneho zástupcu doručila ústavnému súdu vyjadrenie k ústavnej sťažnosti 23. decembra 2019. Vo svojom vyjadrení matka maloletej uviedla, že podľa jej názoru je potrebné ústavnú sťažnosť doplniť o ďalšie listiny a v ich zmysle ju aj posúdiť. Doplnujúce listiny (ako príloha boli k vyjadreniu priložené) odkazovali najmä na prepúšťacie správy, správy z vyšetrení, a to v prevažnej miere za roky 2013 – 2015.

11. Sťažovateľ svoje vyjadrenie ústavnému súdu nedoručil.

III.

Relevantná právna úprava

12. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

13. Podľa čl. 19 ods. 2 ústavy každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

14. Podľa čl. 41 ods. 4 ústavy starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov.

15. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

16. Podľa § 24 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súčasne určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, alebo schváli dohodu rodičov o sume výživného.

17. Podľa § 36 ods. 1 zákona o rodine rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

18. Podľa § 100 Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“) s konaním o rozvod manželstva je spojené konanie o úpravu pomerov manželov k ich maloletým deťom na čas po rozvode.

19. Podľa § 390 písm. c) CMP súd aj bez návrhu uznesením konanie o výkon rozhodnutia zastaví, ak výkon rozhodnutia bol súdom vyhlásený za neprípustný, pretože je tu iný dôvod, pre ktorý rozhodnutie nemožno vykonať.

Podľa § 390 písm. d) CMP súd aj bez návrhu uznesením konanie o výkon rozhodnutia zastaví, ak okolnosti, ktoré nastali po vzniku exekučného titulu, spôsobili zánik uloženej povinnosti.

IV.

Ústavnoprávne východiská v judikatúre ústavného súdu a samotné posúdenie veci ústavným súdom

20. Základom ústavnej sťažnosti je nesúhlas sťažovateľa so zastavením konania vo veci nariadenia výkonu rozhodnutia na tom základe, že v čase po podaní návrhu na výkon rozhodnutia nadobudol právoplatnosť výrok o rozvode manželstva. Výrok o úprave rodičovských práv a povinností k maloletej na čas po rozvode nenadobudol právoplatnosť, keďže obaja rodičia proti nemu podali odvolanie.

21. Ústavný súd považuje za dôležité na úvod poukázať na niektoré aspekty prejednávaného prípadu. Spor medzi rodičmi maloletej trvá od roku 2013, keď matka maloletej podala návrh na nariadenie predbežného opatrenia vo veci starostlivosti o maloletú. V súhrne a veľmi zjednodušene, po početných procesných návrhoch oboch strán, ako aj podaniach rôznych trestných oznámení vydal okresný súd rozsudok o úprave práv a povinností k maloletej 21. februára 2018. Situácia medzi rodičmi maloletej je neštandardná, ich vzájomné vzťahy sú nadmieru komplikované, čo konštatoval okresný súd aj krajský súd. Ústavný súd dáva do pozornosti aj okolnosti (vyplývajúce z rozsudku o úprave práv a povinností), keď matka spočiatku maloletú vodila na rôzne psychologické, resp. psychiatrické vyšetrenia (keďže podľa matky mala byť maloletá sexuálne zneužitá sťažovateľom, ale trestné stíhanie bolo zastavené), podstupovala s maloletou ambulantnú psychologickú liečbu, avšak od istého okamihu sa absolútne dištancovala od akejkoľvek psychoterapeutickej liečby, pomoci či skúmania. Aj sama matka sa odmietla podrobiť nariadenému psychologickému vyšetreniu a tiež opakovane odmietla zabezpečiť prítomnosť maloletej na výsluchu, a to aj po návrhu sudkyne, že výsluch maloletej sa uskutoční v domácom, nestresovom prostredí. Do konania bola postupne pribratá prokurátorka Okresnej prokuratúry Bratislava II aj komisár pre deti a obaja považovali výsluch maloletej

za nevyhnutný. Matka maloletej ani po opakovanom uložení poriadkovej pokuty, ani po upozorneniach vec prejednávajúcej sudkyne s výsluchom maloletej nesúhlasila. Napokon vzhľadom na dlhý čas konania okresný súd rozhodol rozsudkom tak, že otcovi stanovil sumu vyživovacej povinnosti k maloletej a určil, že otec je oprávnený sa stretávať s maloletou spočiatku za asistencie odborného pracovníka v Krízovom stredisku Dúha a po uplynutí piatich mesiacov je oprávnený stretávať sa s dcérou sám.

Ústavný súd preto považuje za potrebné poukázať na časť odôvodnenia rozsudku o úprave práv a povinností, v ktorej okresný súd uviedol: *„Nakoľko zdlhavým konaním uplynul už dlhý čas, kedy sa otec nemohol s dieťaťom stretávať, je potrebné začať realizovať stretnutia čo najskôr a z uvedeného dôvodu súd v zmysle návrhu kolízneho opatrovníka, vyhlásil predbežnú vykonateľnosť tohto rozsudku. Súd apeluje v tejto súvislosti najmä na matku, aby začala rešpektovať súdne rozhodnutia, aby nadviazala s otcom dieťaťa konštruktívnu komunikáciu...“* Z rozsudku okresného súdu o úprave práv a povinností teda vyplynulo, že je v najlepšom záujme maloletej stretávať sa a mať kontakt s otcom (sťažovateľom), avšak najmä z dôvodu správania sa matky (*„Takýto prístup matky je v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa, ohrozuje jeho budúce blaho, tzv. well - being, a osvedčuje zlé rodičovské schopnosti matky.“*) bol tento kontakt na významnú dobu prerušený, a preto bolo potrebné pristúpiť k postupnému obnoveniu vzťahu medzi otcom a dcérou.

22. V nadväznosti na uvedené ústavný súd uvádza, že obidvaja rodičia sú povinní práva dieťaťa nielen deklarovať, ale aj rešpektovať a v maximálnej miere sa im prispôbiť. Je rozhodne v záujme dieťaťa byť v kontakte s oboma rodičmi, pokiaľ sú výchovne spôsobilí. Rešpekt k právam iných je jedným z predpokladov riadnej výchovy.

Stret rozdielných požiadaviek oboch rodičov prejavujúcich záujem o starostlivosť a výchovu dieťaťa na jednej strane a zároveň ich rodičovských práv spôsobuje aj v tomto prípade vyhrotenú konfliktnú situáciu, ktorej vyriešenie, resp. optimálne rozhodnutie o nej v záujme dieťaťa, nemožno jednoznačne definovať (určiť). Osobitne v takýchto prípadoch preto nadobúda dôležitosť transparentné, stabilné a jasné usporiadanie právnych pomerov k maloletej, ktoré je z hľadiska budovania citových väzieb medzi dieťaťom

a rodičmi predpokladom pre vývoj normálnych prirodzených vzťahov, ale i predpokladom pre zdravý vývoj samotného dieťaťa.

Ústavný súd v súvislosti s týmto prípadom berie ohľad aj na dĺžku samotného konania, resp. sporov medzi rodičmi, ktorých „*rukojemníkom*“ je práve maloletá a poukazuje aj na judikatúru štrasburských orgánov, ktorá okrem iného potvrdzuje, že v špecifických prípadoch je pri posudzovaní doby konania pred súdnymi orgánmi potrebné brať do úvahy aj samotný predmet konania, t. j. čo je pre účastníka konania v tomto konaní v stávke – „*at stake*“ [rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) z 31. 3. 1987, X. v. France, rozsudok ESLP z 20. 3. 1989, Bock v. Germany, rozsudok ESLP z 31. 3. 1992, X. v. France, rozsudok ESLP z 26. 4. 1994, Vallée v. France, rozsudok ESLP z 8. 2. 1996, A. and others v. Denmark a i.]. Medzi tie veci pri posudzovaní dĺžky konania, u ktorých sa zohľadňuje aj predmet konania, judikatúra štrasburských orgánov zaradila aj vzájomné vzťahy medzi rodičmi a deťmi, takže konaniu o nich majú príslušné súdne orgány venovať „mimoriadnu starostlivosť“, keďže akékoľvek procesné omeškanie v takejto veci môže mať za následok *de facto* rozhodnutie o otázke predloženej súdu“ (rozsudok ESLP z 8. 7. 1987, H. v. United Kingdom, para. 85).

23. Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu. Z tohto hľadiska musí všeobecný súd pri výklade a aplikácii príslušných právnych predpisov prihliadať na spravodlivú rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania (obdobne napr. III. ÚS 271/05, III. ÚS 78/07). Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany (predovšetkým súdnej).

24. Keďže matka maloletej nerešpektovala rozsudok o úprave práv a povinností a maloletú nepripravovala na realizáciu návštev ani po výzvach sťažovateľa, podal sťažovateľ návrh na výkon rozhodnutia, ktorý bol z dôvodu nadobudnutia právoplatnosti rozsudku o rozvode manželstva zastavený.

25. Krajský súd v napadnutom uznesení uviedol: *„Rozhodovacia prax súdov pripúšťa, že vydané rozhodnutie súdu o úprave výkonu práv a povinností (vrátane styku) rodičov k maloletemu dieťaťu podľa § 36 zákona o rodine, sa za istých okolností stane neúčinným. K neúčinnosti tohto rozhodnutia dochádza na základe právne významných skutočností, ako sú napríklad rozvod manželstva alebo obnovenie spolužitia rodičmi maloletého, keďže rozvod manželstva rodičov maloletého dieťaťa je takou skutočnosťou, s ktorou zákon spája obligatórnu úpravu práv a povinností rodičov k maloletemu dieťaťu na čas po rozvode (§ 24 ods. 1 zákona o rodine) a to bez ohľadu na to, či prípadne už práva a povinnosti rodičov k maloletemu dieťaťu boli, alebo neboli upravené skorším rozhodnutím súdu alebo dohodou. Skoršia úprava práv a povinností rodičov k maloletemu dieťaťu podľa § 36 ods. 1 zákona o rodine tak stráca účinnosť právoplatnosťou rozhodnutia o rozvode manželstva rodičov. Účinnosť rozhodnutí vydaných v konaní podľa us.t § 36 ods. 1 zákona o rodine, môže zaniknúť nielen okamihom právoplatnosti výroku rozsudku o rozvode manželstva rodičov maloletého dieťaťa, ale aj v dôsledku obnovenia spolužitia rodičov.*

Odvolačí súd má za to... t. j. právoplatnosťou výroku o rozvode dňom 03.07.2018, zanikli účinky rozsudku Okresného súdu Bratislava II... ktorého výkon sa oprávnený domáha v tomto konaní, pretože ide o rozhodnutie vydané v konaní podľa § 36 ods. 1 zákona o rodine.“

Krajský súd v napadnutom uznesení uviedol aj ďalší dôvod, ktorý je podľa jeho názoru dôvodom na zastavenie konania o výkon rozhodnutia, a to, že Krízové stredisko Dúha nedisponuje potrebnou akreditáciou, čo spôsobuje nevykonateľnosť rozsudku okresného súdu o úprave práv a povinností.

26. V súvislosti s konaním krajského súdu ústavný súd poukazuje na čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podľa ktorého súdy sú povinné zverenými procesnými prostriedkami vytvárať predpoklady pre urovanie narušených vzťahov medzi rodičmi a deťmi vrátane donútenia, ak môže takéto opatrenie viesť k sledovanému cieľu a je primerané.

Zároveň je potrebné, aby súdy dbali za každých okolností na to, že záujem maloletého dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí.

Záujem maloletého dieťaťa spravidla bez pochybností vyžaduje, aby sa na jeho výchove podieľal nielen jeden z rodičov, a to ten, ktorému bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti, pretože jeho výchovné predpoklady majú zahŕňať aj to, aby uznal rolu a dôležitosť druhého rodiča v živote maloletého (rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 1206/09 z 23. februára 2010).

IV.1 K otázke právoplatnosti výroku o rozvode ako okolnosti vylučujúcej nariadenie výkonu rozhodnutia

27. Pokiaľ má konajúci súd prihliadať na záujem dieťaťa v každom štádiu konania a tento záujem má stáť nad všetkým ostatným, tak nie je možné súhlasiť s napadnutým rozhodnutím krajského súdu v tom smere, že výkon rozsudku o úprave práv a povinností nie je možné nariadiť s ohľadom na právoplatnosť výroku o rozvode manželstva sťažovateľa a matky maloletej.

Konanie o rozvod manželstva je v zmysle § 24 zákona o rodine obligatórne spojené aj s konaním o úprave práv a povinností k maloletým na čas po rozvode, avšak len od času, ktorý nastane po právoplatnosti výroku o rozvode. Zároveň ale platí, že podľa § 36 ods. 1 druhej vety zákona o rodine ak sa rodičia na úprave práv a povinností nedohodnú, súd môže upraviť výkon rodičovských práv a povinností aj bez návrhu. Cieľom takejto koncepcie úpravy rodičovských práv a povinností je bezpochyby sledovanie najlepšieho záujmu maloletých, resp. aby v prípade sporov medzi rodičmi boli práva a povinnosti detí objektívne chránené po celý čas konania (pred i po rozvode),

a nie aby sa dieťa v určitom štádiu konania (ktoré síce pozostáva z čiastkových konaní) ocitlo v „právnom vákuu“, ako to uviedol okresný súd.

Úprava obsiahnutá v rozsudku poručenského súdu stratí účinnosť právoplatnosťou výrokov týkajúcich sa výkonu rodičovských práv a povinností na čas po rozvode. Zánik účinnosti tejto úpravy nemožno viazať na právoplatnosť výroku o rozvode manželstva, keďže výrok o rozvode manželstva a výrok o úprave výkonu rodičovských práv a povinností na čas po rozvode majú samostatný skutkový základ, v opravnom konaní sa preskúmajú samostatne, takže nemožno vyvodit', že by museli nadobudnúť právoplatnosť súčasne (R 40/1965).

28. Pokiaľ nenadobudne právoplatnosť výrok o rozvode manželstva, nenadobudne právoplatnosť žiadny z výrokov o výkone rodičovských práv a povinností na čas po rozvode. Pokiaľ nadobudne právoplatnosť výrok o rozvode manželstva, nemusí súčasne nadobudnúť právoplatnosť aj výrok o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti. Avšak ak nenadobudne právoplatnosť výrok o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti na čas po rozvode manželstva, nemôže nadobudnúť právoplatnosť žiaden z ďalších výrokov týkajúcich sa výkonu rodičovských práv a povinností na čas po rozvode. Ak nadobudne právoplatnosť výrok o rozvode manželstva a tiež výrok o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti na čas po rozvode, nemusia súčasne nadobudnúť právoplatnosť ďalšie výroky upravujúce výkon rodičovských práv a povinností na čas po rozvode (výživné, stretávanie, informačná povinnosť). Proti každému z nich možno podať odvolanie i samostatne a vtedy sa bude v odvolacom konaní preskúmavať výlučne napadnutý výrok a na ňom závislé výroky. Ostatné výroky, pokiaľ neboli odvolaním dotknuté, nadobudnú právoplatnosť.

29. V teraz prejednávanom prípade nastala situácia, že výrok o rozvode manželov nadobudol právoplatnosť a obaja rodičia sa zároveň proti výroku o úprave práv a povinností k maloletej odvolali, teda tento výrok nie je právoplatný, resp. v čase rozhodovania krajského súdu o odvolaní sťažovateľa proti rozhodnutiu okresného súdu o zastavení konania o výkon rozhodnutia nebol právoplatný. Je nutné upriamiť pozornosť na tú okolnosť, že krajský súd pri svojom rozhodovaní (vo veci výkonu rozhodnutia, pozn.) mal vedomosť o podanom odvolaní sťažovateľa aj matky maloletej proti výroku o úprave

rodičovských práv a povinností na čas po rozvode. Rovnako mal krajský súd vedomosť o celej, značne komplikovanej situácii v rodine najmä s ohľadom na dĺžku konania, dĺžku času, po ktorý sa sťažovateľ nemohol stretávať s dcérou, ako i na matkino správanie (nerešpektovanie súdom nariadených úkonov).

Krajský súd mal vychádzať z predpokladu, že vzťahy medzi rodičmi maloletej sú rozvrátené v takej miere, že dohoda o úprave práv a povinností medzi nimi nie je reálna, a zároveň prísne dbať na záujem maloletej aj s prihliadnutím na odborné vyjadrenie Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave z 28. októbra 2013, podľa ktorého bolo zo psychologického hľadiska odporúčané realizovať stretnutia otec – dcéra za prítomnosti matky.

30. Ústavný súd konštatuje, že výklad krajského súdu k § 390 CMP o tom, že okolnosti (právoplatnosť výroku o rozvode manželstva), ktoré nastali po vzniku exekučného titulu (vykonateľný rozsudok o úprave práv a povinností), spôsobili zánik uloženej povinnosti aj v prípade, ak sa zároveň nestal právoplatným výrok o úprave práv a povinností na čas po rozvode, nie je ústavne akceptovateľný s prihliadnutím na chránené záujmy maloletej.

IV.2 K otázke akreditácie Krízového strediska Dúha vo vzťahu k vykonateľnosti rozhodnutia

31. Pokiaľ ide o časť argumentácie krajského súdu, že výkon rozhodnutia nebolo možné nariadiť z dôvodu nevykonateľnosti rozsudku, keďže Krízové stredisko Dúha nedisponuje potrebnou akreditáciou, ústavný súd poukazuje na to, že rozhodnutie okresného súdu, ktorým sa návrh na výkon rozhodnutia zastavil, sa vôbec v odôvodnení nezaoberalo otázkou akreditácie Krízového strediska Dúha. Túto skutočnosť uviedol v napadnutom rozhodnutí až krajský súd v odvolacom konaní.

32. V tejto súvislosti ústavný súd odkazuje na vyhlášku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 207/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti výkonu rozhodnutia vo veciach maloletých (ďalej len „vyhláška č. 207/2016 Z. z.“). Vyhláška

č. 207/2016 Z. z. obsahuje komplexné nové procesné mechanizmy, ktorými upravuje aj povinnosť zisťovať, či sa povinný podrobuje rozhodnutiu a či existujú ospravedlniteľné dôvody, pre ktoré sa povinný nemôže podrobovať rozhodnutiu. Z uvedenej koncepcie teda vyplýva, že strohé konštatovanie, navyše prednesené až v odvolacom konaní, o nemožnosti výkonu rozhodnutia (ktoré je v najlepšom záujme maloletej) z dôvodu chýbajúcej akreditácie bez toho, aby súd vykonal akékoľvek kroky smerujúce k náprave, je porušením práv sťažovateľa.

33. Podľa názoru ústavného súdu bolo možné v okolnostiach danej veci nariadiť výkon rozhodnutia o úprave práv a povinností s tým, že pokiaľ by sa aj v neskoršej fáze zistila objektívna nemožnosť stretávania sa sťažovateľa s maloletou v Krízovom stredisku Dúha (bez ohľadu na prístup matky), mohol súd podľa § 378 CMP uskutočniť úkony a opatrenia mediačného a zmierovacieho charakteru, v čom sa napĺňa výchovná funkcia mimosporových konaní a podporuje primárne myšlienka najlepšieho záujmu dieťaťa. To znamená, že po vydaní uznesenia o nariadení výkonu rozhodnutia alebo súčasne s vydaním tohto uznesenia môže súd vykonať úkony a opatrenia smerujúce k tomu, aby došlo k dobrovoľnému splneniu povinnosti. Pred uskutočnením výkonu rozhodnutia môže napr. súd uložiť účastníkom účasť u mediátora zapísaného v registri mediátorov. Následne v zmysle § 381 CMP v spojení s § 3 ods. 3 vyhlášky č. 207/2016 Z. z. možno nariadenie mediácie alternovať aj uložením neodkladného opatrenia. Len na okraj ústavný súd dáva do pozornosti aj tú časť výroku rozsudku o úprave práv a povinností, podľa ktorej *„po uplynutí piatich mesiacov je otec oprávnený stretávať sa s maloletou každý týždeň v utorok od 15:00 do 19:00 hod. a každý nepárny víkend od piatka od 15:00 do nedele do 19:00 hod.“*.

Podľa názoru ústavného súdu rozsudok o úprave práv a povinností dostatočne vymedzil povinnosť, ktorá mala byť v rámci vykonávacieho konania uskutočnená, a to realizáciu rodičovských práv. Vada rozhodnutia uvedeného charakteru nemôže byť v žiadnom prípade povýšená nad záujem dieťaťa a možnosť výkonu rodičovských práv.

34. Všeobecný súd by mal preto vo svojej argumentácii obsiahnutej v odôvodnení rozhodnutia dbať na jeho celkovú presvedčivosť, teda na to, aby premisy zvolené v rozhodnutí, rovnako ako závery, ku ktorým na základe týchto premís dospel, boli pre širšiu právnickú (ale aj laickú) verejnosť prijateľné, racionálne, ale v neposlednom rade aj spravodlivé a presvedčivé. Všeobecný súd musí súčasne vychádzať z toho, že práve súd má poskytovať v občianskom súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (IV. ÚS 1/02, II. ÚS 174/04, III. ÚS 332/09, III. ÚS 678/2016).

35. Ústavný súd konštatuje, že krajský súd pri svojom rozhodovaní v prvom rade nerešpektoval najlepší záujem maloletej, keď potvrdil zastavenie konania o výkon rozsudku o úprave práv a povinností, v dôsledku čoho zároveň napadnutým uznesením porušil označené práva sťažovateľa. Podľa názoru ústavného súdu bol odvolací súd povinný dôsledne preskúmať všetky skutočnosti (berúc ohľad aj na čas, po ktorý sťažovateľ nemohol vykonávať svoje rodičovské práva, ako aj intenzitu narušenia vzájomných vzťahov zainteresovaných) a až na tom základe vyvodiť svoj právny názor a odôvodniť ho.

Ústavný súd konštatuje, že odôvodnenie výroku napadnutého uznesenia krajského súdu je vzhľadom na obsah základných práv podľa čl. 19 ods. 2, čl. 46 ods. 1 a čl. 41 ods. 4 ústavy z ústavného hľadiska neakceptovateľné.

36. Ako *addendum* ústavný súd uvádza, že už viackrát mal možnosť vyjadriť sa k spôsobu hľadania a výkladu práva v konkrétnych právnych veciach. V náleze sp. zn. III. ÚS 341/07 ústavný súd uviedol, že pri výklade a aplikácii ustanovení právnych predpisov je nepochybne potrebné vychádzať prvotne z ich doslovného znenia. Súd však nie je doslovným znením zákonného ustanovenia viazaný absolútne. Môže, ba dokonca sa musí od neho (od doslovného znenia právneho textu) odchýliť v prípade, keď to zo závažných dôvodov vyžaduje účel zákona, systematická súvislosť alebo požiadavka ústavne súladného výkladu zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov (čl. 152 ods. 4 ústavy). Samozrejme, že sa v takýchto prípadoch musí zároveň vyvarovať svojvôle (arbitrážnosti) a svoju interpretáciu právnej normy musí založiť na racionálnej argumentácii. V prípadoch nejasnosti alebo nezrozumiteľnosti znenia

ustanovenia právneho predpisu (umožňujúceho napr. viac verzií interpretácie) alebo v prípade rozporu tohto znenia so zmyslom a účelom príslušného ustanovenia, o ktorého jednoznačnosti niet pochybnosti, možno uprednostniť výklad *e ratione legis* pred doslovným gramatickým (jazykovým) výkladom. V ďalšom náleze sp. zn. I. ÚS 243/07 (v ktorom nešlo o výklad zákona, ale zmluvy) ústavný súd uzavrel, že všeobecný súd musí prihliadať na vzájomné vzťahy jednotlivých do úvahy pripadajúcich argumentov a ich úlohu v konkrétnom prípade vyvážiť s ohľadom na špecifikum danej kauzy, a nie tieto kritériá iba mechanicky aplikovať. Takýto prístup je zároveň prístupom modernej judikatúry, ktorá postupne nahrádza formálne legalistický pohľad na právo pohľadom, ktorým sa sudca usiluje poskytnúť najlepšie vyargumentovanú odpoveď na právne a skutkové otázky, ktoré pred neho strany sporu predložia (II. ÚS 49/2018).

37. Podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd zruší právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu.

38. Podľa § 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je viazaný rozhodnutím ústavného súdu podľa § 133 ods. 3 písm. a) až d); toto rozhodnutie ústavného súdu je vykonateľné doručením.

39. Podľa Civilného mimosporového poriadku súdy prejednávajú a rozhodujú veci ustanovené v tomto zákone (pozri § 1 CMP). Vzájomný vzťah medzi Civilným mimosporovým poriadkom a Civilným sporovým poriadkom je vymedzený v § 2 ods. 1 CMP, podľa ktorého na konania podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak.

Podľa § 388 Civilného sporového poriadku odvolací súd rozhodnutie súdu prvej inštancie zmení, ak nie sú splnené podmienky na jeho potvrdenie, ani na jeho zrušenie.

Dôvodom na zmenu rozhodnutia môže byť nedostatočné zistenie skutkového stavu veci alebo nesprávne právne posúdenie, rovnako aj kombinácie oboch dôvodov

(ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016. 1298 s.).

40. Úlohou krajského súdu preto bude po úplnom zistení skutkových okolností (teda zistení, či s ohľadom na časový odstup sú nejakým spôsobom upravené práva a povinnosti k maloletej) opätovne rozhodnúť v rámci odvolacieho konania, majúc na zreteli predovšetkým najlepší záujem maloletej.

V.

Finančné zadosťučinenie

41. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

42. Sťažovateľ požadoval finančné zadosťučinenie v sume 25 000 € z dôvodov uvedených vo svojej ústavnej sťažnosti. Ústavný súd však finančné zadosťučinenie sťažovateľovi nepriznal a vychádzal z toho, že okrem vyslovenia porušenia označených práv sťažovateľa sa v konaní náprava dosiahne najmä zrušením napadnutého uznesenia krajského súdu a vrátením veci na ďalšie konanie (bod 4 výroku nálezu). Ústavný súd vzal v prípade rozhodovania o finančnom zadosťučinení ohľad na procesné špecifiká prejednávanej veci.

VI.

Náhrada trov konania

43. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti požiadal ústavný súd o priznanie náhrady trov konania, ktoré vyčíslil celkovou sumou 415,50 €.

44. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

45. Ústavný súd priznal právnemu zástupcovi sťažovateľa náhradu trov konania v sume 415,51 € v súlade s vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), a to za 2 úkony právnej služby vykonané v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 vyhlášky (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, podanie sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy). Ústavný súd vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2019 v sume 163,33 € (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky) a tiež zo sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2019 v sume 9,80 € (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Súčet vo výške 346,26 € bol navýšený o daň z pridanej hodnoty so sadzbou 20 % (vo výške 69,25 €), pretože sťažovateľ k svojej ústavnej sťažnosti pripojil osvedčenie svojho právneho zástupcu o registrácii pre daň z pridanej hodnoty. Výsledná suma, ktorú ústavný súd priznal sťažovateľovi ako náhradu trov právneho zastúpenia, preto predstavovala hodnotu 415,51 € (bod 3 výroku tohto nálezu).

46. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. januára 2020

Luboš Szigeti
predseda senátu